

POSTANOWIENIE

Dnia 9 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania H. Ś.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
w sprawie ze skargi o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu
Apelacyjnego w [...] z dnia 20 listopada 2013 r., sygn. III AUa [...] o prawo do renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 marca 2016 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 9 grudnia 2014 r., sygn. akt III AUa [X],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującej się kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 9 grudnia 2014 r., po rozpoznaniu skargi H. Ś. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem sądowym, zmienił wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 20 listopada 2013 r. oraz wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 7 grudnia 2012 r. i poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przyznał ubezpieczonej H. Ś. prawo do renty rodzinnej po zmarłym E. Ś. poczynając od dnia

6 lipca 2012 r. oraz zasądził od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kwotę 200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną organu rentowego. Skargę kasacyjną oparto na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 70 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.; dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS). Ponadto skargę kasacyjną oparto na podstawie naruszenia przepisów postępowania: art. 401¹ k.p.c. w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2014 r. (SK 61/13, LEX nr 1532683). Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie skargi o wznowienie postępowania; ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcie o kosztach procesu za wszystkie instancje.

Jako przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, istnienie potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, a także oczywistą zasadność skargi.

W uzasadnieniu wniosku podniesiono, że po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 13 maja 2014 r., SK 61/13, powstało istotne zagadnienie prawne związane z interpretacją prawidłowego zastosowania art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w sytuacji, gdy rozwiedziona małżonka nie posiada prawa do alimentów ze strony zmarłego męża, ustalonego wyrokiem lub ugodą sądową. Zdaniem skarżącego, trudno zaakceptować zasadność dokonanej przez Trybunał Konstytucyjny oceny niezgodności z Konstytucją art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego stoi w wyraźnej sprzeczności z wolą prawodawcy, który celowo zawęził możliwość uzyskania prawa do stałej renty rodzinnej. Organ rentowy przedstawił w tym kontekście - w formie pytań - kwestie proceduralne związane z tym, jak mając na uwadze wspomniane orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, miałby badać przesłanki nabycia prawa do renty rodzinnej przez rozwiedzioną małżonką. Nasuwa się też pytanie prawne, czy sąd ubezpieczeniowy na gruncie art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS może dokonać

odmiennych ustaleń i rozstrzygnięć niż sąd rodzinny, który prowadził postępowanie rozwodowe i nie orzekł o alimentach na rzecz byłej małżonki albo takie żądanie oddalił.

Kolejne zagadnienie prawne skarżący sformułował jako pytanie, czy Trybunał Konstytucyjny na gruncie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym i Konstytucji RP posiada kompetencje do wydawania orzeczeń interpretacyjnych danego przepisu prawa, wiążących sądy powszechne i Sąd Najwyższy. Skarżący zwraca również uwagę na problem mocy wiążącej tego rodzaju wyroku Trybunału Konstytucyjnego i stawia pytanie, czy orzeczenie takie stanowi podstawę do wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem sądowym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołująca się wniosła o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi do rozpoznania i zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującej się kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych. Ponadto, z ostrożności procesowej, wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania tej przesłanki przedsądu, jaką jest występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, obowiązkiem skarżącego jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane). Sformułowanie zagadnienia powinno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego. Nie każde więc orzeczenie, nawet błędnie wydane, zasługuje na kontrolę w postępowaniu kasacyjnym (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7 -8, poz. 147, z dnia 18 marca 2004 r., I PK 620/03, LEX nr 513011, z dnia 8 lipca 2004 r., II PK 71/04, LEX nr 375715 i z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). Nie spełnia określonego w art. 398⁹ § 1 k.p.c. wymagania sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w sposób ogólny i nieprecyzyjny, a zwłaszcza ograniczenie się do samego postawienia pytania, bez odniesienia się do problemów interpretacyjnych przepisów (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 332/07, LEX nr 452451 i z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538).

Co się tyczy tej przesłanki przedsądu, jaką jest potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, przepisy mające być przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego powinny należeć do katalogu przepisów, których naruszenie przez sąd drugiej

instancji zarzucono w ramach podstawy skargi (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2002 r., I PKN 682/01, OSNP 2004 nr 12, poz. 211). Rzeczą skarżącego jest zaś wykazanie, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości ze sprecyzowaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają, nie doczekał się wykładni, bądź niejednolita jego wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które to orzecznictwo należy przytoczyć (postanowienia Sadu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151, z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351, z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231, z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 2-4, poz. 43 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). Oczywiście jest, iż budzący wątpliwości interpretacyjne przepis musi mieć zastosowanie w sprawie, a jego wykładnia – mieć znaczenie dla jej rozstrzygnięcia. Przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego jest jednak sam przepis, a nie rozstrzygnięcie konkretnego sporu. Stąd też wspomniane wątpliwości interpretacyjne powinny być na tyle poważne, by ich wyjaśnienie nie sprowadzało się do prostej wykładni przepisów. W tym wyraża się publicznoprawny charakter skargi kasacyjnej. Celem realizowanym w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej jest bowiem ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni przepisów prawa oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój jurysprudencji i prawa pozytywnego, a nie korekta orzeczeń wydawanych przez sady powszechne (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147).

Odnosnie do tej przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06 LEX nr 198531, z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035, z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205, z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia

przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274, z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616, z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/ 07, LEX nr 453107, z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364, z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, iż przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743, z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy wypada stwierdzić, że skarga kasacyjna w zakresie wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania oraz jego uzasadnienia nie spełnia wymagań stawianych temu nadzwyczajnemu środkowi zaskarżenia. Z obszernego uzasadnienia przedmiotowego wniosku wynika, że skarżący w istocie kwestionuje zarówno samo rozstrzygnięcie jak i tok rozumowania przedstawiony przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 13 maja 2014 r. (SK 61/13, LEX nr 1532683). W wyroku tym Trybunał Konstytucyjny orzekł, że w zakresie, w jakim uprawnienie małżonki rozwiedzionej do uzyskania renty rodzinnej uzależnia od wymogu posiadania w dniu śmierci męża prawa do alimentów z jego strony, ustalonych wyłącznie wyrokiem lub ugodą sądową, jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniu wyroku zauważono, że małżonkowie rozwiedzeni, którzy w drodze zgodnego porozumienia ustalają sposób realizacji obowiązku alimentacyjnego ciążącego na jednym z nich względem drugiego, nie mogą

ponosić ujemnych następstw w postaci nierównego traktowania w zakresie prawa do renty rodzinnej w porównaniu z osobami, które kwestie wzajemnej alimentacji ustaliły w wyroku lub ugodzie sądowej. Biorąc pod uwagę treść art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, w myśl którego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne - argumentacja zmierzająca do kwestionowania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego nie może odnieść zamierzonego skutku. Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do kwestionowania, podważania czy poddawania w wątpliwość rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego. Z mocy powołanego wyżej przepisu Konstytucji RP, wspomniany wyrok Trybunału Konstytucyjnego wiąże także Sąd Najwyższy. Natomiast co do kompetencji Trybunału Konstytucyjnego do wydawania orzeczeń interpretacyjnych i związania nimi sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego, a także możliwości żądania wznowienia postępowania na podstawie takiego orzeczenia, to kwestia ta została rozstrzygnięta uchwałą siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2009 r. (III PZP 2/09, OSNP 2010 nr 9-10, poz. 106), zgodnie z którą orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające w sentencji niezgodność z Konstytucją RP określonej wykładni aktu normatywnego, które nie powoduje utraty mocy obowiązującej przepisu, nie stanowi podstawy do wznowienia postępowania przewidzianej w art. 401¹ k.p.c. Powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2013 r., SK 61/13, nie jest jednak orzeczeniem interpretacyjnym.

Na marginesie trzeba dodać, że argumentacja przedstawiona przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 13 maja 2014 r., SK 61/13, została w pełni zaakceptowana przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 grudnia 2014 r. (III UK 54/14, LEX nr 1621355). W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy podkreślił, między innymi, że konstytucyjnie nieakceptowalna byłaby dyskryminacja (...) rozwiedzionej bez własnej winy skarżącej, która w czasie trwania małżeństwa znalazła się w trudnej sytuacji zdrowotnej i życiowej (...), a mąż nie udzielał jej małżeńskiego i rodzinnego wsparcia ani opieki, wskutek nieprzyznania jej prawa do renty rodzinnej, jeżeli następnie doszło do rozwiązania małżeństwa przez rozwód wprowadzie bez orzekania o winie, choć skarżąca wniosła o rozwód z wyłącznej winy małżonka, a następnie - według miarodajnych i uznanych za niesporne ustaleń (...) - po rozwodzie był mąż do dnia śmierci dobrowolnie realizował obowiązek

alimentacyjny wynikający z ugody sądowej zawartej na podstawie art. 27 k.r.o. Dlatego dobrowolne alimentowanie rozwiedzionej wnioskodawczynie przez byłego męża do jego śmierci powinno podlegać konstytucyjnej ochronie prawa do renty rodzinnej na równi z prawem do alimentów ustalonym wyrokiem lub ugodą sądową po ustaniu małżeństwa (art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP).

Co się tyczy podniesionej przez skarżącego kwestii, czy organ rentowy lub sąd ubezpieczeniowy może na gruncie art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS dokonać odmiennych ustaleń i rozstrzygnięć niż sąd rodzinny, który prowadził postępowanie rozwodowe i - jak miało to miejsce w niniejszej sprawie - nie orzekł o alimentach na rzecz byłej małżonki, to problem ten należy uznać za pozorny. Oczywiście jest, że małżonkowie rozwiedzeni mogą w drodze porozumienia ustalić sposób realizacji obowiązku alimentacyjnego ciążącego z mocy prawa na jednym z nich względem drugiego, bez potrzeby występowania ze stosownym żądaniem na drogę sądową. Jak zauważył Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu powołanego wyroku z dnia 13 maja 2013 r., w sprawach o rentę rodzinną dla rozwiedzionej małżonki, organ rentowy oraz sąd ubezpieczeń społecznych związani są jedynie wyrokiem rozwodowym co do winy stron za rozkład pożycia małżeńskiego, natomiast we własnym zakresie dokonują ustaleń odnośnie do sytuacji materialnej wnioskodawczynie celem stwierdzenia, czy znajduje się ona w niedostatku.

Odnosząc się do kolejnej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, tj. istnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, należy zauważyć, że skarżący - pomimo ciążącego na nim obowiązku - nie przedstawił żadnego wyводу jurydycznego, wyjaśniającego na czym polegają owe wątpliwości interpretacyjne ani nie przytoczył jakichkolwiek przykładów rozbieżności orzecznictwa sądowego w tym zakresie.

Wreszcie co się tyczy oczywistej zasadności skargi kasacyjnej wypada podkreślić, że nie jest możliwe jednoczesne wykazywanie, iż w sprawie istnieje istotne zagadnienie prawne dotyczące wykładni określonych przepisów prawa i jednocześnie sugerować kwalifikowane naruszenie tychże przepisów przez sąd

drugiej instancji. Przepis prawa, którego interpretacja jest tak skomplikowana, że konieczne jest angażowanie Sądu Najwyższego dla wyjaśnienia powstałych na tym tle problemów, nie może być przedmiotem widocznej *prima facie* obrazy przy ferowaniu zaskarżonego wyroku (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, LEX nr 1770903).

Reasumując: wobec niewykazania istnienia wskazanych w skardze kasacyjnej przesłanek przedsądu, z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. należało orzec jak w sentencji.